

חזבאללה והפלסטינים – מ"חומת מגן" ל"עופרת יצוקה" – השפעתו של הממד הפנימי

אמיר קוליק

בסוף מארס 2002, בעקבות רצף פיגועי התאבדות שביצעו ארגוני הטרור הפלסטיניים, יצאה ישראל למבצע "חומת מגן", אשר בסיומו השתלט צה"ל על הערים הפלסטיניות בגדה. בתגובה למבצע פתח חזבאללה בירי ארטילרי לעבר מוצבי צה"ל בגזרת הר דוב. פעילות הארגון נמשכה כשבועיים, ונבלמה רק לאחר ביקורו של כמאל חראזי, שר החוץ של איראן אז, בבירות ולאחר העברת מסרי אזהרה מצד ישראל לבירות ולדמשק באמצעות קולין פאוול, שר החוץ של ארצות הברית. מריאיון אשר העניק חסן נצראללה, מנהיג חזבאללה, זמן קצר לאחר מכן ציין כי הארגון יזם את ההסלמה, ראשית כדי להוכיח סולידריות עם מאבק הפלסטינים; ושנית כדי לבהיר לישראל כי ביכולתו לפעול נגדה "במקרה הצורך". ראש המועצה הפוליטית של חזבאללה אבראהים אמין אל-סיד הוסיף: "אנו יודעים בדיוק למה מצפה מאתנו הרחוב הערבי, ומה

מצופה מההתנגדות בלבנון".¹

תגובת חזבאללה למבצע "חומת מגן" שונה בתכלית מתגובתו למבצע "עופרת יצוקה". לכאורה תגובת הארגון הייתה אמורה להיות נחרצת ותקיפה יותר. בעזה ניהל צה"ל מלחמה נגד חמאס – שותפו של חזבאללה למחנה "ההתנגדות" ופרויקט איראני חשוב בפני עצמו. יתרה מזו, בשל מספרם הרב של האזרחים הפלסטינים ההרוגים ומראות ההרס והחורבן בעזה הייתה גם התסיסה בעולם הערבי והמוסלמי ממושכת ואינטנסיבית יותר מבעבר. אין

ספק כי גם הפעם הבין חזבאללה בדיוק מה הרחוב מצפה ממנו, ובכל זאת הייתה תגובתו של הארגון מינורית. נצראללה התייחס בכמה נאומים למבצע, אולם שלא

אמיר קוליק, חוקר במכון למחקרי ביטחון לאומי

תגובת חזבאללה למבצע
"חומת מגן" שונה
בתכלית מתגובתו למבצע
"עופרת יצוקה". לכאורה
תגובת הארגון הייתה
אמורה להיות נחרצת
ותקיפה יותר. אך לא כך
קרה.

כבעבר, דחף אחרים לפעולה: ממצרים דרש לפתוח את מעבר רפיח כדי לספק לחמאס את הציוד הנדרש להמשך הלחימה;² מנשיא לבנון דרש להשקיע מאמצים לכינוס פסגה ערבית; לשליטי ערב קרא להביא לפתרון המשבר, ולבסוף מהרחוב הערבי והמוסלמי דרש לפתוח ב"אנתפאדות" למען פלסטין.³ בשני מקרים (ב־8 וב־14 בינואר) נורו שתי רקטות מלבנון לעבר ישראל. את הירי ביצעו גורמים פלסטיניים בתמיכה ובאישור של חזבאללה.⁴ עם זאת, דובריו הרשמיים של הארגון מיהרו להכחיש את מעורבותו בירי. אכן, תגובת חזבאללה למבצע "עופרת יצוקה" בעזה שונה מהותית מתגובתו למבצע "חומת מגן" ביהודה ושומרון. במקום "עשה" אשר עליו הייתה גאוות הארגון במשך השנים, בחרה הנהגת חזבאללה בדרך ביניים – "עשה מעט ובאמצעות אחרים".

נשאלת השאלה מה השתנה, והתשובה הכמעט מתבקשת היא מלחמת לבנון השנייה. לאחר המלחמה והמכה הקשה שספג חזבאללה, אין ספק שהארגון זהיר יותר הן בהתנהלותו והן בהערכותיו בנוגע לתגובת ישראל. ביטחונו העצמי, אשר היה בשיאו לאחר יציאת ישראל מרצועת הביטחון, התערער. מבחינה זו אכן יש אמת בטענה כי מלחמת לבנון חיזקה את ההרתעה של ישראל מול חזבאללה. עם זאת, ניתוח תגובת הארגון למבצע "עופרת יצוקה" מזווית זו בלבד יהיה במידה רבה ניתוח חלקי. תמונה שלמה יותר תיווצר אם נוסיף למשוואה גורמים נוספים הקשורים לזירה הפנים לבנונית, למעמדו של חזבאללה בתוכה ולכיווני התפתחותה בעתיד, כמו שהארגון צופה.

חזבאללה פועל בכמה מעגלים. הראשון והבסיסי ביותר הוא המעגל האידאולוגי. מעגל זה נובע מעצם הקמתו בראשית שנות השמונים כתנועה אידאולוגית קיצונית המבטאת את ערכי המהפכה האסלאמית באיראן. ככזה חזבאללה חותר להקמת רפובליקה אסלאמית בלבנון ולניהול ג'האד בלתי פוסק נגד ישראל עד שחרור אדמת פלסטין וירושלים. מעגל שני שהארגון פועל בו הוא העדה השיעית. מהעדה חזבאללה שואב את כוחו וחלק ניכר מהלגיטימציה לפעילותו כארגון פוליטי בזירה הלבנונית. לצד המעגל האידאולוגי והמעגל השיעי החל חזבאללה בהדרגה לפעול גם במעגל הפוליטי הלבנוני. מאז הסכם טאא'ף (אוקטובר 1989), אשר שם קץ למלחמת האזרחים בלבנון, החל חזבאללה להשתלב במערכת הפוליטית, ומשנת 1992 פועל הארגון גם כמפלגה המיוצגת בפרלמנט. מאז

אין ספק שחזבאללה זהיר יותר הן בהתנהלותו והן בהערכותיו בנוגע לתגובת ישראל.

יוני 2005 נציגיו אף יושבים בממשלה. ככזה חזבאללה מבקש לראות את עצמו כגורם לבנוני לאומי המייצג את האינטרסים של כלל הציבור, ולא ארגון המייצג עדה אחת או אידאולוגיה צרה.⁵

בהתאם לזה, חשובה לחזבאללה תדמיתו הציבורית בקרב כלל הציבור בלבנון. מאז שנת 2000 "מיתג" את עצמו חזבאללה כ"מגן לבנון" מפני ישראל; ואכן, בקרב חלקים גדולים של הציבור הלבנוני נתפסה נוכחותו החמושה בדרום וקיומו ככוח צבאי עצמאי כלגיטימית. דימוי זה נפגע בקיץ 2006. לבנונים רבים ראו במלחמה מלחמה איראנית בניסיונה להשיג הגמוניה שיעית אזורית. תדמיתו הציבורית של חזבאללה כ"מגן לבנון" וכתנועה לאומית אחראית ספגה מכה ציבורית קשה. תהליך זה התחזק עוד יותר בעקבות אירועי מאי 2008. כזכור, בעקבות מחלוקת בין חזבאללה ובין הממשלה על הנחת קווי תקשורת עצמאיים של הארגון יצאו לוחמי חזבאללה לשורת קרבות רחוב נגד יריביהם הפוליטיים. אמנם בסיומם הייתה ידו של הארגון ותומכיו על העליונה, אך מנגד, חוזקה תדמיתו השלילית. בפעם הראשונה "נשק ההתנגדות" אשר לטענת חזבאללה נחוץ כל כך כדי להגן על לבנון מפני ישראל – הופנה כלפי פנים. סיבוב הסלמה נוסף עם ישראל, אשר את תוצאותיו אי-אפשר לחזות מראש, ואשר גם ממנו "נודף" ריח איראני, היה פוגע עוד יותר במעמדו הציבורי של חזבאללה ובנכונות הגורמים השונים במערכת הלבנונית לקבל את היותו כוח חמוש. אמנם בטווח הקצר לא נראה גורם פוליטי אשר יש בכוחו לפרק את הארגון, אך בהחלט ייתכן כי הדבר היה גורם לערעור האיזון העדין בין העדות. מצב שלפי שעה אין לחזבאללה חפץ בו.

גורם נוסף אשר ככל הנראה עמד בבסיס תגובתו המינורית של חזבאללה למבצע "עופרת יצוקה" היו הבחירות לפרלמנט הלבנוני אשר אמורות להיערך באביב 2009. לחזבאללה אינטרס לקיים בחירות אלה במועדו, שכן על פי הערכותיו, צפויים אנשיו של מישל עוון, בעל בריתו העיקרי בקרב העדה הנוצרית, לזכות בניצחון. מקורה של הערכה זו בהסכם דוחא, אשר הושג בתום אירועי מאי 2008. על פי אחד מסעיפי ההסכם, שונו אזורי הבחירה בלבנון באופן המגדיל, לדעת חזבאללה ובעלי בריתו, את מספר הצירים שיזכה בהם מחנהו של עוון. בהתאם לזה, יהיה גם הרכב הממשלה נוח יותר לחזבאללה ולמחנה הפרו-סורי בכלל, והדבר טומן בחובו כמובן יתרונות רבים. אין ספק כי להנהגת חזבאללה,

כמו שהוכיחה תגובת הארגון למבצע "עופרת יצוקה", גם ג'האד למען הפלסטינים יכול לחכות כאשר על הכף מונחים האינטרסים הפוליטיים של חזבאללה בזירה הלבנונית.

וביחוד לנצראללה, חשובה תדמיתם ברחוב הערבי ובקרב הפלסטינים. עם זאת, כמו שהוכיחה תגובת הארגון למבצע "עופרת יצוקה", גם ג'האד למען הפלסטינים יכול לחכות כאשר על הכף מונחים האינטרסים הפוליטיים של חזבאללה בזירה הלבנונית.

הערות

- 1 מצוטט בתוך: דניאל סובלמן, "חזבאללה שנתיים אחרי נסיגת צה"ל", **עדכן אסטרטגי**, כרך 5, גיליון 2, אוגוסט 2002, עמ' 14.
- 2 נצראללה, אל-מנאר, 29 בדצמבר 2008.
- 3 שם.
- 4 Yossi Melman and Amos Harel, "Hezbollah behind Lebanon rocket strikes in north", *Haaretz*, 18.1.2009.
- 5 לניתוח מעמיק בנוגע למעגלי פעילותו של הארגון ראו: דני ברקוביץ', "האם ניתן לכרות את ראשי ההידרה – המערכה להחלשת חזבאללה", המכון למחקרי ביטחון לאומי, מזכר 92, דצמבר 2007, עמ' 37–48.